

XIV PLENO DO CONSELLO DE COMUNIDADES GALEGAS

Galicia, solidaria e sen fronteiras

RELATORIO SOCIAL

Galego

11 e 12 de novembro de 2026 · *Río de Janeiro (Brasil)*

ÍNDICE

1. Introducción.....	3
2. A dimensión social da acción pública	4
3. Unha rede de protección desde Galicia	5
4. Conclusións	8

GALICIA, SOLIDARIA E SEN FRONTEIRAS

1. INTRODUCCIÓN

A solidariedade forma parte da maneira na que Galicia se entende a si mesma e se relaciona coa súa diáspora. A distancia nunca impediu que as persoas galegas espalladas polo mundo mantivesen vivos os vínculos coa súa terra, nin que constrúisen redes de apoio nos lugares nos que se estableceron. Alí onde xurdiu unha comunidade galega, apareceron tamén espazos de encontro, mecanismos de axuda mutua e iniciativas destinadas a protexer a quen atravesaba maiores dificultades.

Esta vocación solidaria manifestouse moi cedo na historia da emigración. En 1940, Manuel Barreiro Cavanelas, natural da Lama, promoveu en Río de Janeiro a creación da Associação Recreio dos Anciaos, coa colaboración de arredor de medio cento de emigrantes. O seu propósito era ofrecer atención e compañía ás persoas maiores da colectividade que carecían dos recursos necesarios para afrontar con dignidade esa etapa da vida.

Poucos anos despois, en 1943, abriu as súas portas o Fogar Galego para Anciáns de Domselaar, na Arxentina. A súa creación estivo motivada pola morte dunha muller galega nunha rúa de Bos Aires durante un período de frío intenso. Aquel suceso mobilizou un grupo de emigrantes, que decidiu habilitar un lugar de acollida para as persoas máis vulnerables. Os primeiros gastos foron asumidos polos propios responsables da entidade e por achegas particulares, nun exemplo elo-cuente da capacidade de organización e da sensibilidade social da emigración galega.

Non se trataba de actuacións illadas. Durante décadas, as persoas que chegaban a un novo país atopaban con frecuencia o apoio de compatriotas que xa coñecían o territorio, os seus costumes e os seus procedementos administrativos. Unha recomendación laboral, unha orientación para atopar vivenda, unha presentación ante terceiros ou unha primeira axuda económica podían marcar a diferenza entre a exclusión e a integración.

A solidariedade circulaba, ademais, en ambas as direccións. Desde o exterior financiáronse en Galicia escolas, centros sociais, obras comunitarias e infraestruturas que, en moitos casos, seguen a formar parte do patrimonio das nosas vilas e aldeas. Así, a emigración non só construíu comunidades nos países de acollida, senón que contribuíu directamente á modernización e ao benestar da Galicia territorial.

Ese legado segue a inspirar a acción pública actual. As circunstancias cambiaron, mais permanecen necesidades sociais que requiren respostas específicas. A inestabilidade económica de determinados países, o encarecemento da vida, as dificultades para acceder a medicamentos ou tratamentos, o envellecemento das primeiras xeracións emigrantes e a soidade non desexada sitúan unha parte da colectividade exterior nunha posición de especial vulnerabilidade.

Por iso, a protección social da cidadanía galega no exterior non pode considerarse unha actuación secundaria nin unha resposta de carácter puntual. Constitúe unha responsabilidade colectiva, fundamentada na igualdade, na dignidade das persoas e no recoñecemento da contribución histórica da diáspora. Tamén representa unha maneira de preservar os vínculos con Galicia e de garantir que ningunha persoa quede desatendida polo feito de residir fóra das súas fronteiras.

2. A DIMENSIÓN SOCIAL DA ACCIÓN PÚBLICA

As políticas sociais teñen como finalidade esencial reducir as desigualdades e garantir que todas as persoas poidan desenvolver unha vida digna. A súa razón de ser reside na protección dos dereitos sociais, especialmente cando as circunstancias económicas, familiares, sanitarias ou territoriais impiden que estes poidan exercerse en condicións de igualdade.

Neste sentido, a acción social persegue tres obxectivos estreitamente vinculados: promover o benestar material, avanzar cara á xustiza social e proporcionar un marco de protección e seguridade. Estes principios concrétanse en ámbitos fundamentais como a alimentación, a vivenda, a saúde, a educación, a protección sociolaboral ou a atención ás persoas dependentes.

Cando esta responsabilidade se proxecta sobre a cidadanía residente no exterior, adquire unha complexidade adicional. As condicións de vida non son iguais en todos os países, como tampouco o son os sistemas públicos de saúde, as prestacións sociais, o custo dos medicamentos ou a capacidade das administracións para atender situacións de emerxencia. En consecuencia, as políticas dirixidas á diáspora deben ser suficientemente flexibles para adaptarse a realidades moi diferentes.

A súa planificación require coñecer non só a situación económica das persoas, senón tamén o contexto no que viven: a existencia ou ausencia de redes familiares, o grao de cobertura sanitaria, as dificultades de mobilidade, a dispersión territorial ou as barreiras tecnolóxicas que poden atopar á hora de solicitar unha axuda. Por este motivo, a intervención pública debe combinar recursos económicos, asesoramento, proximidade e colaboración coas entidades galegas asentadas en cada territorio.

A política social dirixida á Galicia exterior expresa tamén un compromiso de reciprocidade. Durante xeracións, a diáspora actuou como embaixadora da nosa cultura, contribuíu ao progreso económico e social da terra e mantivo vivo o sentimento de pertenza. Acompañar agora ás persoas que atravesan situacións de necesidade non responde unicamente a unha obriga institucional, senón tamén a unha forma de recoñecemento e de xustiza.

Este apoio reforza, asemade, a relación coa Galicia actual. Canto maior sexa o contacto coa comunidade de orixe, máis posibilidades existen de conservar a identidade, transmitir a cultura ás novas xeracións e considerar Galicia como lugar ao que regresar, temporal ou definitivamente. A dimensión social, a cultural e a vinculada ao retorno non operan, polo tanto, como compartimentos separados, senón como partes dunha mesma política de relación coa diáspora.

3. UNHA REDE DE PROTECCIÓN DESDE GALICIA

A acción social da Xunta de Galicia cara á cidadanía residente no exterior desenvolveuse ao longo de décadas mediante programas, convenios e liñas de axuda adaptados ás necesidades detectadas en cada momento. O seu propósito prioritario é contribuír á cobertura das necesidades básicas das persoas e familias que non dispoñen de recursos suficientes nin dunha protección adecuada no país no que viven.

En 2026 continúa activa a convocatoria de axudas económicas individuais de carácter social, destinada a persoas emigrantes galegas e a determinadas persoas de familias que se atopen en situación de necesidade. Estas prestacións buscan complementar os recursos necesarios para atender gastos básicos de subsistencia e necesidades sociosanitarias que non estean suficientemente cubertas polos sistemas asistenciais dos respectivos países. A convocatoria ten en conta situacións de precariedade socioeconómica e sociosanitaria, así como unha protección específica para mulleres que acrediten sufrir violencia de xénero.

As persoas maiores constitúen un dos colectivos aos que se presta unha atención máis intensa. Moitas delas emigraron hai décadas, contan con ingresos limitados e viven en países nos que a asistencia á dependencia ou a cobertura farmacéutica resultan insuficientes. Neses casos, as axudas contribúen a sufragar os gastos derivados do coidado diario, da necesidade dunha terceira persoa ou da atención médica asociada a enfermidades graves ou crónicas.

A protección sanitaria adquire unha relevancia especial cando o acceso aos tratamentos depende da capacidade económica individual. Por iso, as políticas sociais recollen situacións nas que unha persoa non dispón de cobertura para medicamentos, probas médicas ou asistencia especializada. O obxectivo é evitar que a falta de recursos derive nun empeoramento da saúde ou nunha situación de abandono asistencial.

Xunto ás axudas periódicas, mantense un programa específico para atender emerxencias sobrevidas. A convocatoria de 2026 permite conceder unha prestación económica única ás persoas emigrantes galegas e á súa descendencia cando afrontan circunstancias extraordinarias producidas durante o último ano. Estas axudas poden cubrir carencias graves relacionadas coa alimentación, os coidados persoais, a educación, o deterioro da vivenda ou necesidades sanitarias e asistenciais urxentes.

Esta resposta resulta especialmente necesaria ante catástrofes naturais, accidentes, perda ou deterioración grave da vivenda habitual, desprazamentos imprescindibles para recibir atención médica ou situacións de exclusión que non poden ser atendidas polos mecanismos ordinarios. A capacidade para reaccionar con rapidez é determinante, xa que a demora na prestación da axuda pode agravar considerablemente as circunstancias da persoa afectada.

A dispersión xeográfica e as dificultades de mobilidade fan necesario habilitar distintas vías para acceder ás convocatorias. En 2026, a presentación das solicitudes pode canalizarse a través das delegacións da Xunta en Bos Aires e Montevideo, así como mediante entidades colaboradoras situadas no Brasil, Cuba e Venezuela, entre outros puntos. Esta rede permite achegar a Administración ás persoas que non poden realizar os trámites por medios electrónicos ou desprazarse ata unha oficina distante.

O labor das entidades galegas resulta, neste ámbito, insubstituíble. O seu coñecemento directo das comunidades permítelles identificar situacións que dificilmente serían visibles desde Galicia, prestar orientación e acompañar as persoas na tramitación das axudas. En territorios extensos ou con sistemas públicos fráxiles, os centros galegos actúan como verdadeiros puntos de proximidade social.

Esta cooperación abrangue tamén o mantemento de centros de día, residencias e servizos socio-sanitarios. Entidades da Arxentina, do Uruguai, do Brasil, de Cuba ou de Venezuela levan décadas ofrecendo atención ás persoas maiores, promovendo actividades de estimulación física e cognitiva, facilitando asistencia médica e loitando contra a soidade. A súa intervención diaria é discreta, pero produce efectos moi concretos sobre o benestar de centos de persoas.

A continuidade destes servizos esixe garantir o funcionamento das entidades e modernizar as súas instalacións. Por iso, as convocatorias de 2026 manteñen programas de apoio ás comunidades galegas do exterior que permiten financiar gastos de funcionamento e desenvolver proxectos sociais, culturais, informativos e impulsados pola mocidade.

As entidades funcionan, ademais, como canles de información. En moitos centros, os servizos sociosanitarios conviven con puntos de asesoramento desde os que se difunden as convocatorias, se resolve documentación e se axuda a presentar solicitudes. Este acompañamento resulta particularmente valioso para as persoas maiores ou con escasas competencias dixitais.

Non obstante, a política social non se limita a paliar necesidades materiais. Manter o vínculo afectivo coa terra forma parte tamén do benestar das persoas. Para moitas persoas que tiveron que emigrar, regresar a Galicia despois de décadas constitúe unha aspiración cargada de significado persoal, familiar e emocional.

O programa Reencontros con Galicia responde precisamente a esa realidade. A convocatoria de 2026 ofrece 250 prazas a persoas galegas maiores de 65 anos residentes no exterior, medio cento máis que na edición anterior, e amplía o seu alcance ás residentes en Europa. As persoas participantes realizan unha estadía en Galicia no mes de outubro, aloxadas nas residencias de tempo libre de Panxón-Nigrán e do Carballiño, e participarán en actividades socioculturais e encontros familiares.

O valor deste programa non se pode medir unicamente polo número de prazas. Cada reencontro permite recuperar relacións familiares, volver aos lugares da infancia e coñecer a Galicia contemporánea. Para algunhas persoas é a primeira visita en décadas; para outras, a oportunidade de transmitir ás xeracións máis novas unha memoria familiar que, doutro xeito, correría o risco de esvaecerse.

As políticas sociais inclúen igualmente a atención a quen decide regresar definitivamente. O retorno implica gastos inmediatos e pode situar as persoas e familias nunha situación de vulnerabilidade durante os primeiros meses. Para reducir ese risco, en 2026 mantéñense as axudas extraordinarias destinadas ás persoas emigrantes galegas retornadas que carecen de recursos suficientes.

Estas axudas poden alcanzar os 6.000 euros por unidade familiar. Ademais, as familias con me-

XIV PLENO DO CONSELLO DE COMUNIDADES GALEGAS

nores poden recibir 1.000 euros por cada fillo ou filla ata o segundo e 1.500 euros a partir do terceiro. As contías increméntanse nun 25 % cando a residencia se fixa nun concello rural, e complétanse cun apoio de 500 euros por unidade familiar para afrontar as primeiras xestións relacionadas co acceso á vivenda.

Trátase dunha intervención que non se limita á transferencia económica. A integración efectiva require acceso á sanidade, á educación, á vivenda, aos servizos sociais e ás medidas de conciliación. Por iso, a Estratexia Galicia Retorna articula unha resposta transversal na que participan diferentes departamentos da Xunta.

A incorporación ao sistema sanitario debe producirse desde o primeiro momento, evitando períodos de desprotección. Do mesmo xeito, as familias retornadas precisan canles específicas para escolarizar os e as menores, acceder ás escolas infantís e incorporarse ás prestacións sociais en condicións adaptadas ás particularidades do regreso.

A gratuidade da atención educativa nas escolas infantís de cero a tres anos constitúe unha ferramenta importante para facilitar a conciliación e reducir a carga económica das familias. Xunto con ela, a Tarxeta Benvida e os programas de apoio á natalidade contribúen a crear condicións favorables para que as familias poidan asentarse e desenvolver en Galicia o seu proxecto vital.

A dimensión social abrangue tamén a mocidade. Programas como Conecta con Galicia no Camiño, Conecta co Voluntariado en Galicia ou Aventúrate con Galicia, presentes nas convocatorias de 2026, ofrecen ás novas xeracións da diáspora experiencias de convivencia, coñecemento do territorio e participación social. Estas iniciativas permiten fortalecer a súa relación coa terra e favorecer que Galicia forme parte das súas opcións académicas, laborais e vitais.

A acción social exterior debe incorporar, así mesmo, os principios de igualdade e non discriminación. Isto implica prestar unha atención específica ás mulleres vítimas de violencia de xénero, protexer as persoas con discapacidade ou dependencia, combater a pobreza extrema e garantir que ningunha persoa quede excluída por razón da súa idade, identidade, orientación sexual ou circunstancias familiares.

Ao mesmo tempo, as crises humanitarias, económicas e políticas requiren mecanismos de coordinación capaces de mobilizar recursos con axilidade. A experiencia acumulada demostra que a eficacia da intervención depende da cooperación entre a Xunta, as representacións españolas, as entidades galegas, as organizacións sociais e as propias familias.

Un exemplo recente desta capacidade de resposta produciuse este mesmo ano en Venezuela, tras os terremotos que afectaron distintas zonas do país. Desde o primeiro momento, a Xunta de Galicia activou unha rede de apoio e coordinación cos centros e entidades galegas e coas institucións presentes no territorio, co obxectivo de identificar con rapidez as necesidades da colectividade e prestar atención ás persoas e familias afectadas.

Ante esta situación excepcional, a Administración autonómica reforzou os mecanismos de colaboración social que mantén de maneira permanente coas entidades galegas e sociais de Venezuela e habilitou unha liña específica de 500.000 euros destinada a atender as familias galegas afectadas que sufriron danos graves ou perderon a súa vivenda. Esta actuación exemplifica a

importancia de contar cunha rede estable sobre o terreo, capaz de transformarse de maneira inmediata nun mecanismo de resposta ante unha emerxencia e de facer chegar a axuda alí onde máis se necesita.

Coordinar, cooperar e colaborar son, deste xeito, principios indispensables. A Administración achega recursos, planificación e cobertura normativa; as entidades proporcionan proximidade e coñecemento do territorio; e a sociedade civil contribúe a detectar necesidades e a crear respostas comunitarias. Só mediante esa suma de capacidades é posible construír unha rede suficientemente sólida para atender unha diáspora extensa e diversa.

4. CONCLUSIÓNS

Garantir unha vida digna ás persoas galegas, con independencia do lugar no que residan, é unha responsabilidade que debe ser compartida. Ningunha Administración pode responder por si soa a todas as situacións sociais, sanitarias e asistenciais que se producen no exterior. Por iso, resulta imprescindible manter unha colaboración estable entre os diferentes niveis institucionais, as entidades galegas e as organizacións que traballan sobre o terreo.

A Xunta de Galicia desenvolveu ao longo das últimas décadas un modelo específico de atención á diáspora que combina axudas individuais, programas de emerxencia, apoio ás entidades, servizos sociosanitarios, iniciativas de reencontro e medidas para facilitar a integración das persoas retornadas. O relatorio orixinal xa identificaba como prioridades a cobertura da alimentación, a sanidade, a dependencia, as emerxencias e o acompañamento social.

Desde entón, estas políticas continuaron adaptándose ás novas circunstancias. As convocatorias de 2026 confirman a permanencia dunha rede de protección que atende tanto necesidades estruturais como situacións sobrevidas. Tamén evidencian a importancia de conservar programas cun forte compoñente humano, como Reencontros con Galicia, e de reforzar a cooperación coas comunidades galegas asentadas no exterior.

O traballo realizado permitiu avanzar, pero non elimina os desafíos. O envellecemento da primeira xeración emigrante, a desigualdade na cobertura sanitaria entre países, as crises económicas, a fenda dixital e a soidade non desexada obrigan a revisar continuamente os instrumentos dispoñibles.

Tamén resulta necesario reforzar a capacidade para identificar novas formas de vulnerabilidade. A emigración galega xa non responde a un único perfil, e as necesidades dunha persoa maior que vive soa son diferentes das dunha familia nova, dunha muller vítima de violencia, dunha persoa dependente ou de alguén que está a preparar o seu retorno.

O futuro das políticas sociais pasa, por tanto, por combinar continuidade e innovación: preservar os programas que demostraron a súa utilidade, mellorar a coordinación, simplificar os trámites, ampliar a atención de proximidade e aproveitar as ferramentas dixitais sen deixar atrás a quen non pode utilizalas.

A Galicia exterior non é unha realidade allea nin distante, máis ben ao contrario: forma parte do noso pasado, pero cada vez con máis forza tamén do noso futuro. É unha peza fundamental da comunidade galega e, como tal, debe participar do seu sistema de solidariedade. Coidar das persoas máis vulnerables, recoñecer o labor das entidades e acompañar a quen decide regresar son expresións dun mesmo compromiso: construír unha Galicia que non se mida polas súas fronteiras, senón pola súa capacidade para estar ao carón de todas as persoas que a integran.

De cara ao futuro, o reto pasa tamén por evolucionar desde unha política centrada fundamentalmente na protección ante situacións de vulnerabilidade cara a un modelo que incorpore cada vez máis a prevención e a xeración de oportunidades. Isto implica ampliar as redes de colaboración coas empresas, cos axentes sociais e coas entidades sen ánimo de lucro, promovendo a formación, a actualización de competencias, a transferencia de coñecemento e o acceso ao emprego ou ao autoemprego. Trátase, en definitiva, de que a política social da Galicia exterior non só responda cando aparece unha necesidade, senón que contribúa a crear as condicións para evitala, favorecendo a autonomía das persoas e ofrecendo novas oportunidades tanto nos seus países de residencia como, para quen así o desexe, a través do retorno a Galicia.